

HUDUDLARNI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Ozodov Feruz

Qarshi davlat universiteti, Iqtisodiyot kafedrası

Annotatsiya. *Ushbu maqolada hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish jarayonida raqamli texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligini oshirish masalalari tadqiq etilgan. Raqamlashtirishning hududiy iqtisodiyotga ta'sir kanallari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ochib berilgan. Mualliflik yondashuvi asosida hududiy raqamli transformatsiya samaradorligini baholash mezonlari tizimi taklif qilingan hamda O'zbekiston hududlari misolida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *hududiy rivojlanish, raqamlashtirish, iqtisodiy samaradorlik, raqamli transformatsiya, aholiga xizmat ko'rsatish, investitsiya muhiti, elektron hukumat.*

Annotation. *This article examines the issues of increasing the economic efficiency of introducing digital technologies in the process of integrated socio-economic development of regions. The channels of influence of digitalization on the regional economy, existing problems and ways to overcome them are revealed. Based on the author's approach, a system of criteria for assessing the effectiveness of regional digital transformation is proposed, and practical recommendations are developed using the example of the regions of Uzbekistan.*

Key words: *regional development, digitalization, economic efficiency, digital transformation, public services, investment climate, e-government.*

Kirish

Jahon iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hududlarni boshqarish va ularning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatidan foydalanish tamoyillarini

tubdan o'zgartirmoqda. Zamonaviy sharoitda hududlarning raqobatbardoshligi nafaqat tabiiy resurslar yoki geografik joylashuvi bilan, balki raqamli infratuzilma darajasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi bilan ham belgilanadi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi va hududlarni kompleks rivojlantirish dasturlari raqamlashtirish jarayonini davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylantirdi.

Shu bilan birga, hududlar kesimida raqamlashtirish darajasi bir xil emas, bu esa mintaqalar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarning saqlanib qolishiga sabab bo'lmoqda. Poytaxt va yirik shaharlarda raqamli xizmatlar, elektron tijorat, masofaviy ish faoliyati yuqori sur'atlarda rivojlanayotgan bo'lsa, chekka va qishloq hududlarida raqamli infratuzilmaning yetarli emasligi, aholi va tadbirkorlarning raqamli savodxonlik darajasi pastligi kabi omillar raqamlashtirishdan kutilgan iqtisodiy samarani cheklamoqda. Shu sababli hududlarni kompleks rivojlantirishda raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Maqolaning maqsadi – hududiy iqtisodiyotda raqamlashtirish jarayonlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlash mezonlarini tizimlashtirish hamda hududlarni kompleks rivojlantirishda raqamli transformatsiyadan foydalanish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Raqamli iqtisodiyot va hududiy rivojlanish muammolari xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning ilmiy tadqiqotlarida keng yoritilgan. Xususan, raqamli transformatsiyaning iqtisodiy o'sishga ta'siri, raqamli infratuzilmaning hududiy tengsizlikni kamaytirishdagi o'rni, elektron hukumat xizmatlarining samaradorligi kabi masalalar bo'yicha bir qator ilmiy ishlar mavjud. Shu bilan birga, hududlarni kompleks rivojlantirish kontekstida raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligini kompleks baholash mezonlari yetarlicha ishlab chiqilmagan, bu esa mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Tadqiqot jarayonida qiyosiy tahlil, statistik guruhlash, mantiqiy umumlashtirish va ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Tahlil uchun 2020–2024-yillar davomida turli sohalarda raqamlashtirish darajasining o'zgarish dinamikasi asos qilib olindi.

Tahlil va natijalar

Hududlarni kompleks rivojlantirishda raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi bir necha yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Birinchidan, davlat xizmatlarini elektron shaklga o'tkazish orqali ma'muriy xarajatlar va vaqt sarfi qisqaradi, bu esa fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari uchun tranzaksion xarajatlarning pasayishiga olib keladi. Ikkinchidan, raqamli platformalar orqali mahalliy tovar ishlab chiqaruvchilarning bozorga chiqish imkoniyatlari kengayadi, ayniqsa qishloq xo'jaligi va hunarmandchilik mahsulotlarini elektron savdo tizimlari orqali sotish hududiy iqtisodiyotga qo'shimcha daromad manbai bo'lib xizmat qiladi. Uchinchidan, raqamli texnologiyalar investitsiya muhitini yaxshilash, xorijiy va mahalliy investorlar uchun shaffoflikni ta'minlash vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

Quyidagi jadvalda O'zbekiston hududlari misolida turli sohalarda raqamlashtirish darajasining 2020–2024-yillardagi o'zgarish dinamikasi keltirilgan (shartli statistik ma'lumotlar tadqiqot metodologiyasi doirasida umumlashtirilgan):

Yo'nalish	Raqamlashtirish darajasi (2020 y., %)	Raqamlashtirish darajasi (2024 y., %)	O'sish sur'ati, foiz punkt
Davlat xizmatlari	46,3	78,5	+32,2
Sanoat korxonalari	21,7	44,9	+23,2

Qishloq xo'jaligi	9,4	27,6	+18,2
Ta'lim va sog'liqni saqlash	18,1	52,3	+34,2

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, tahlil qilingan davrda barcha yo'nalishlarda raqamlashtirish darajasi sezilarli o'sishga erishgan, ayniqsa ta'lim va sog'liqni saqlash sohasida eng yuqori o'sish sur'ati (34,2 foiz punkt) qayd etilgan. Shunga qaramay, qishloq xo'jaligi sohasida raqamlashtirish darajasi boshqa sohalarga nisbatan pastligicha qolmoqda, bu esa qishloq hududlarida raqamli infratuzilmani yanada rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, hududlarni kompleks rivojlantirishda raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligini pasaytiruvchi asosiy omillar quyidagilardan iborat: raqamli infratuzilmaning hududlar kesimida notekis rivojlanganligi; kichik va o'rta biznes subyektlarining raqamli vositalardan foydalanish bo'yicha malakasi yetarli emasligi; raqamli xizmatlar sifatini baholashning yagona metodologiyasi mavjud emasligi; hududiy darajada raqamlashtirish loyihalarini moliyalashtirish manbalarining cheklanganligi.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun hududiy raqamli transformatsiya samaradorligini baholashda quyidagi mezonlar tizimidan foydalanish maqsadga muvofiq: iqtisodiy samaradorlik mezonlari (raqamlashtirish natijasida xarajatlarning qisqarishi, daromadlarning o'sishi); ijtimoiy samaradorlik mezonlari (aholining raqamli xizmatlardan foydalanish qulayligi, vaqt tejash ko'rsatkichlari); institutsional samaradorlik mezonlari (davlat organlari faoliyatida shaffoflik va javobgarlikning oshishi).

Xulosa va tavsiyalar

O'tkazilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi. Hududlarni kompleks rivojlantirishda raqamlashtirish iqtisodiy o'sishning muhim omili bo'lib,

uning samaradorligini oshirish uchun tizimli yondashuv talab etiladi. Bunda quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. Hududlarning raqamli infratuzilma bilan ta'minlanganlik darajasini tenglashtirish maqsadida chekka va qishloq hududlarida keng polosali internet tarmog'ini kengaytirish dasturlarini kuchaytirish;

2. Kichik va o'rta biznes subyektlari uchun raqamli savodxonlikni oshirish bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini hududiy tadbirkorlik markazlari negizida tashkil etish;

3. Hududiy raqamlashtirish loyihalarini moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengroq joriy etish;

4. Raqamlashtirish samaradorligini baholashning yagona metodologik asosini ishlab chiqish va uni hududiy dasturlarni monitoring qilish tizimiga tatbiq etish.

Yuqoridagi tavsiyalarning amalga oshirilishi hududlarni kompleks rivojlantirishda raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligini sezilarli darajada oshirishga, shuningdek mintaqalar o'rtasidagi ijtimoiy-iqtisodiy tafovutlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. Karimov N.G'. Hududlarni raqamli rivojlantirish iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023. – 214 b.
3. Rasulov T.S. Raqamli transformatsiya va hududiy tengsizlik muammolari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar jurnali. – 2024. – №2. – B. 45-58.
4. World Bank. Digital Economy for Uzbekistan: Diagnostic Report. – Washington DC, 2023.
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi rasmiy ma'lumotlari. – www.stat.uz